

Information om hur man bekämpar jättelokan (*Heracleum mantegazzianum*) och varför

Det finns två huvudsakliga skäl till att bekämpa jättelokan. Det första är växtens farlighet. Växtsaften innehåller furokumariner vars ämnen påverkar hudens känslighet för solljus. Får man växtsaft på sig och vistas i solen kan brännblåsor uppstå. Speciellt utsatta är barn, som kan få för sig att leka i den spännande "skogen".

Det andra skälet är att jättelokan inte är ursprunglig i Sverige och kan på kort tid ta över stora arealer. Växten ställer inga stora krav på jordmån och sprider sig effektivt med frön.

För att med framgång bekämpa jättelokan, måste alla hjälpas åt. Om lokorna får växa fritt, mognar ständigt nya frön, som sprids vidare till nya platser eller till marker där man anstränger sig för att bli av med växten.

Beskrivning av jättelokan

Jättelokan, med ursprung från Kaukasus, kan bli två-fyra meter hög. Stjälken kan bli på uppemot tio centimeter i diameter och bladen en meter breda. Den blommar i juli-augusti. De vita blommorna sitter i flockar på närmare en halv meter i diameter. Den har en pålrot, 30-50 cm lång, som är ganska grov och något förgrenad. Ungefär vid markytan sitter tillväxtanlagen. Arten räknas som tvåårig.

En enda planta kan producera upp till 50 000 frön. Fröna kan ligga i jorden och vänta på att gro i minst sju år. Man får räkna med att hålla utkik efter eventuella fröplantor i upp till 10 år. Fröerna flyter och sprids långt och effektivt med vatten. Därmed är det viktigast att bekämpa i områden som lokan kan spridas från men inte till, t.ex. uppströms i vattendrag. Jättelokan förökar sig inte vegetativt (d.v.s. med utlöpare el. dyl.) utan enbart med frön. En död planta kommer alltså inte upp igen.

Bekämpning

I första hand bör någon form av mekanisk bekämpningsmetod användas. Av hänsyn till natur och miljö ska kemiska bekämpningsmedel så långt som möjligt undvikas. Ett miljövänligare alternativ kan möjligen vara att strö salt över pålroten efter lieslätter eller rotkapning.

1 Mekanisk bekämpning

Den mekaniska bekämpningen går till stor del ut på att svälta ut jättelokorna. Genom att förstöra de ovanjordiska delarna, tvingas rötterna använda lagrad näring till att bilda nya växtdelar och växten tröttnas ut efter hand. Oavsett vilken metod som används, måste man alltid se till att förstöra eventuella blomställningar. Annars kan frön efter mogna och göra arbetet ogjort.

1.1 Slätter

Jättelokorna slås bäst med lie, speciellt om det är många plantor. En roterande klinga är olämplig, eftersom en dimma av växtsaft virvlas upp. Plantorna bör slås när de är cirka halvmeter höga, men man kan även vänta tills de börjar blomma. Då förlorar de så mycket kraft att de förhoppningsvis dör. Bestånden bör slås cirka tre gånger på ett år, eftersom plantorna sätter nödkott. Avhuggna delar kan ligga kvar, bortsett från eventuella blomställningar med mogna frön. Lokan får inte ges möjlighet att sätta frö. En nackdel med att slå är att lokan troligen är den växt på platsen som snabbast återhämtar sig. Därmed kan den t.o.m. förstärka sin dominans efter ingreppet.

1.2 Rotkapning och uppgrävning

Rotkapning är en effektiv metod. Pålroten kapas av några centimeter under tillväxtpunkten, vilken sitter i eller strax under markytan, vid övergången mellan rot och stam. Det görs med hacka eller spade. Metoden är lättast att tillämpa tidigt på året, innan plantorna blivit för stora. Fördelen är att växten dör. Har man tillräckligt med tid kan man totalutrota växten på detta sätt. Handlar det om relativt få plantor, eller om plantorna är så små att rotkapning är svårt, kan ett alternativ vara att gräva upp hela växten. Det ger samma effekt.

1.3 Jordbearbetning

Jättelokan är känslig för traditionell jordbearbetning och finns sällan i brukad mark. Plöjning, användning av kultivator eller jordfräs fungerar utmärkt. Möjligen ger detta en bättre effekt än både slätter, grävning och rotkapning. Men självklart ska jordbearbetning inte användas på mark som hyser värdefull vegetation. Däremot kan det vara en lämplig åtgärd på mark där jättelokan tagit över helt och hållet.

2 Kemisk bekämpning

Kemisk bekämpning av jättelokor sker med preparat baserade på ämnet glyfosat, d.v.s. roundup och liknande. Dispens kan ges för kemisk bekämpning av jätteloka i skydds zoner (kontakta länsstyrelsen) och mark i träda (kontakta Jordbruksverket). Glyfosat bör inte användas närmre än sex meter från vattendrag, vilket begränsar användningen vid många jättelokaförekomster. Kemisk bekämpning ska för övrigt ske i enlighet med Naturvårdsverkets föreskrifter om spridning av bekämpningsmedel SNFS 1997:2.

Vid kemisk bekämpning av jättelokan är det olämpligt att spruta. Sprutar man dör all växtlighet och man får ett stycke barmark. Frön av jätteloka, som med största sannolikhet finns i marken, kan då gro utan konkurrens och tar snabbt över området. Resultatet kan alltså bli att man gynnat jättelokorna.

Istället för att spruta stämplor eller avstryker man plantorna. Stämpling innebär att man använder en skaftförsedd svamp eller liknande och pressar på en liten mängd av bekämpningsmedlet på plantan. Det är särskilt lämpligt på små plantor i stora bestånd tidigt på våren. Vid avstrykning används en sorts penselverktyg till att stryka bekämpningsmedel på delar av större plantor.

3 Tidpunkt

Bekämpningen bör påbörjas tidigt på säsongen. Även ur arbetssynpunkt är det att föredra. Små vårplantor är lättare att ha att göra med. En annan möjlig tidpunkt är vid blomningen. Jättelokan satsar då alla resurser på blomning. Man måste dock vara mycket uppmärksam på var blomställningarna hamnar, så att fröerna inte får chansen att utvecklas klart. Blomställningarna bör stoppas i sopsäck och tas med från platsen eller alternativt brännas på platsen. Bekämpningen bör pågå till sent på året eftersom det kan komma upp enstaka höstplantor.

4 Prioritet

Kommer man igång sent, gäller det i första hand att förhindra blomning och därmed fröspridning. Då ska man i första hand ta de stora plantorna, som kan antas vara blomningsklara.

5 Säkerhet p.g.a. växtens farlighet

Hela växten innehåller furokuminer, ämnen som i kombination med solljus ger en kemisk reaktion. Får man växtsaft på sig och vistas i solen uppstår en reaktion inom två dygn med brännande sveda, rodnad och ibland svullnad och brännblåsor. Läkningen kan ta upp till ett halvår och kan ge bestående förändringar på huden. Vid bekämpningen måste man därför skydda hud och ögon noga. Använd kläder av vattentätt tyg och gummihandskar. Får man växtsaft på huden bör man genast tvätta bort saften och undvika solljus i upp till 48 timmar.

Att tänka på

- Bekämpa innan växten hinner sätta frö.
- Avlägsna och förstör alla blom- och fröställningar. Även om stammen är avhuggen kan växten utveckla frö från blomman.
- Utför bekämpningen tre gånger per säsong i upp till tio år.
- Skydda hud och ögon från stänk och växtsaft vid beröring.
- Följ upp bekämpningen.

Halmstads kommun har tagit fram materialet inom ett sk LONA-projekt genom medfinansiering från statliga bidrag till lokal naturvård.